

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ СОЦІАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

© 2014 НОСИК О. М.

УДК 330.34.01-057.4

Носик О. М. Теоретичні підходи до визначення змісту соціально-інноваційної моделі економічного розвитку

У статті доведено актуальність та практичну значущість розробки теоретичної бази соціально-інноваційної моделі економічного розвитку, перехід до якої є одним з найважливіших чинників подолання сучасної інноваційної дисфункції економіки України. На основі аналізу взаємозв'язку та взаємообумовленості економічного та соціального аспектів у змісті інноваційного розвитку на категоріальному рівні обґрунтовано висновок, що історичний розвиток змісту категорій «інновації», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність» є процесом взаємозалежної трансформації його соціальної і сутю економічної складових при збереженні критеріальних (сутнісних) економічних характеристик. Доведено, що інновації є соціально-економічним явищем, базуються не тільки на науково-технічних, економічних, але й на соціальних чинниках інноваційної діяльності та мають певні соціальні результати і наслідки. Обґрунтовано зміст і напрями соціалізації інноваційної діяльності: соціалізація інноваційних знань як їх визнання суспільством і перетворення на соціальне знання; провідна роль людського та соціального капіталів у забезпечення інноваційного розвитку економіки; соціальний вимір інноваційного розвитку. Доведено, що соціально-економічна організація знань є складовою соціального капіталу. Розкрито сутність та форми інноватизації соціального розвитку. Визначено, що важливим напрямом формування соціально-інноваційної моделі є інноватизація соціального середовища інноваційної діяльності як процес здійснення соціальних інновацій.

Ключові слова: соціально-інноваційна модель розвитку економіки, соціалізація інноваційного розвитку, соціально-економічна організація знань, людський капітал, соціальний капітал, інноватизація соціального середовища інновацій, соціальні інновації, інноваційна дисфункція.

Табл.: 1. Бібл.: 15.

Носик Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра менеджменту і адміністрування, Національний фармацевтичний університет (вул. Пушкінська, 53, Харків, 61002, Україна)

E-mail: nosik_e@mail.ru

УДК 330.34.01-057.4

UDC 330.34.01-057.4

Носик Е. Н. Теоретические подходы к определению содержания социально-инновационной модели экономического развития

В статье доказана актуальность и практическая значимость разработки теоретической базы социально-инновационной модели экономического развития, переход к которой является одним из важнейших факторов преодоления современной инновационной дисфункции экономики Украины. На основе анализа взаимосвязи и взаимообусловленности экономического и социального аспектов в содержании инновационного развития на категориальном уровне обоснован вывод, что историческое развитие содержания категорий «инновации», «инновационный процесс», «инновационная деятельность» – это процесс взаимосвязанной трансформации его социальной и собственно экономической составляющих при сохранении критеріальних (сущностных) экономических характеристик. Доказано, что инновации являются социально-экономическим явлением, базируются не только на научно-технических, экономических, но и на социальных факторах инновационной деятельности и имеют определенные социальные результаты и последствия. Обосновано содержание и направления социализации инновационной деятельности: социализация инновационных знаний как их признание обществом и преобразование в социальное знание; ведущая роль человеческого и социального капиталов в обеспечении инновационного развития экономики; социальные критерии инновационного развития. Доказано, что социально-экономическая организация знаний является составляющей социального капитала. Раскрыты сущность и формы инноватизации социального развития. Определено, что важным направлением формирования социально-инновационной модели является инноватизация социальной среды инновационной деятельности как процесс осуществления социальных инноваций.

Ключевые слова: социально-инновационная модель развития экономики, социализация инновационного развития, социально-экономическая организация знаний, человеческий капитал, социальный капитал, инноватизация социальной среды инноваций, социальные инновации, инновационная дисфункция.

Табл.: 1. Библ.: 15.

Носик Елена Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра менеджмента и администрирования, Национальный фармацевтический университет (ул. Пушкинская, 53, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: nosik_e@mail.ru

Nosyk Olena M. Theoretical Approaches to Identification of the Essence of the Socio-innovation Model of Economic Development

The article shows urgency and practical significance of development of a theoretical basis of the socio-innovation model of economic development, transition to which is one of the key factors of overcoming the modern innovation disfunction of the Ukrainian economy. Based on the analysis of interaction and interdependence of economic and social aspects in the essence of innovation development at the categorical level, the article justifies the conclusion that historical development of the essence of the “innovations”, “innovation process” and “innovation activity” is a process of interconnected transformation of its social and economic components with preservation of criterial (essential) economic characteristics. The article proves that innovations are a socio-economic phenomenon and are based not only on scientific-technical and economic but also on social factors of innovation development and have certain social results and consequences. The article justifies the essence and directions of socialisation of innovation activity: socialisation of innovation knowledge as their acceptance by society and transformation into the social knowledge, the leading role of human and social capitals in ensuring innovation development of economy, and social criteria of innovation development. It proves that the socio-economic organisation of knowledge is a component of the social capital. It reveals the essence and forms of innovatisation of social development. It shows that an important direction of formation of the socio-economic model is innovatisation of the social environment of innovation activity as the process of carrying out social innovations.

Key words: socio-innovation model of economic development, socialisation of innovation development, socio-economic organisation of knowledge, human capital, social capital, innovatisation of social environment of innovations, social innovations, innovation disfunction.

Табл.: 1. Bibl.: 15.

Nosyk Olena M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Management and Administration, National Pharmaceutical University (vul. Pushkinska, 53, Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: nosik_e@mail.ru

В Україні протягом довготривалого періоду формування інноваційної (або інвестиційно-інноваційної) моделі визначається у теоретичних і прикладних наукових джерелах, нормативних актах як пріоритетний шлях забезпечення високих темпів зростання та конкурентоспроможності національної економіки. Але у сучасний період економіці України притаманна макроекономічна інноваційна дисфункція кризового типу. Це дає підстави для висновку про те, що, з одного боку, задекларовані протягом майже 15-річного періоду часу плани впровадження інноваційної моделі не було реалізовано на практиці, а заходи, що здійснювалися, не забезпечили досягнення бажаних результатів. З іншого боку, що існує нагальна потреба розробки теоретичних засад нової моделі інноваційного розвитку, адекватної вимогам сучасного етапу формування економіки знань.

У теперішній час соціальне та економічне в інноваційному розвитку настільки тісно взаємопов'язано і взаємозалежно, що, досліджуючи його зміст і засади, треба не виокремлювати соціальні та економічні регулятори, цілі та чинники, умови і стимули та результати інноваційної діяльності, а розглядати їх як інтегративну цілісність, що знаходить своє узагальнююче відображення у соціально-інноваційній моделі економічного розвитку.

Соціальні аспекти та чинники економічного розвитку постійно знаходяться у сфері уваги вчених, які представляють такі науки, як економіка, соціологія, політологія, право та ін. Проблема соціальної визначеності та спрямованості економічного розвитку присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, серед яких: Григорчук Р., Гальчинський А., Гриценко А., Зайцев Ю., Заславська Т., Колесов С., Макаров С., Салюта Ю., Топух І., Федулова А., Яременко О., Ящишина І. Але у теперішній час, як справедливо підкреслює І. Ящишина, проблема соціалізації інноваційної економіки є маловивченою, переважна більшість сучасних досліджень сконцентрована на аналізі соціалізаційних процесів економіки в цілому [1].

Метою статті є обґрунтування необхідності та головних напрямів трансформації інвестиційно-інноваційної моделі економічного розвитку в соціально-інноваційну та розкриття її сутнісних характеристик.

Зараз економіці України притаманна системна соціально-інноваційна дисфункція кризового типу як: а) *соціально-економічний процес* порушення та руйнування функціональних взаємозв'язків і залежностей між інноваційною сферою і національною економікою у цілому; структурними елементами інноваційної сфери: наукою, освітою, виробництвом, ринком, інноваційною інфраструктурою; учасниками інноваційного процесу, які діють на всіх чи окремих його стадіях; суб'єктами інноваційної діяльності і державою як регулятором; інноваційною політикою і суспільним розвитком; б) *соціально-економічне явище* – дисфункціональний стан національної інноваційної системи, що характеризується її внутрішньою розбалансованістю, нестабільністю та зовнішніми дисфункціональними наслідками щодо соціально-економічного розвитку суспільства.

Для подолання інноваційної дисфункції необхідна докорінна зміна концепції інноваційного розвитку національної економіки, а не реанімація задекларованої у офіційних документах, але так і не реалізованої інноваційної моделі. Треба розробити нову концепцію інноваційного розвитку національної економіки, яка б всебічно урахувала його соціальні чинники і наслідки, була б спрямована

на забезпечення та реалізацію його соціально-економічної спрямованості.

Однією з продуктивних спроб запровадження у науковий обіг поняття соціально-інноваційної моделі розвитку та характеристики її змісту була здійснена Ю. С. Дорофеевою у дисертаційному дослідженні «Активізація соціальних чинників інноваційного розвитку України». У цьому творі соціально-інноваційна модель була визначена як така, що базується на активному використанні нематеріальних форм капіталу (людського, інтелектуального та соціального) та забезпеченні безперервного потоку технологічних і соціальних інновацій в усіх сферах суспільного життя [2]. Ю. С. Дорофеевою розглянуто соціальні чинники інноваційного розвитку, до яких, на її думку, належать: наука, освіта, креативність, культура, демографічна складова, міграція населення; розроблена модель їх впливу на інноваційний процес, яка відображає взаємозв'язок останнього і творчої науково-технічної діяльності людей, форм активізації їх шляхом підвищення мотивації до інноваційної діяльності. Але, на нашу думку, теоретичні засади соціально-інноваційної моделі ще не отримали системного обґрунтування. *По-перше*, зміст моделі не можна обмежувати тільки характеристикою ролі соціальних чинників у інноваційному процесі. Змістом цієї моделі є також соціалізація інноваційного розвитку, яка має різні напрями, форми та наслідки. *По-друге*, модель, що запропонована Ю. С. Дорофеевою, не враховує впливу інноваційної діяльності на соціальний розвиток. Вважаємо, що соціально-інноваційна модель відображає не лінійний зв'язок: вплив соціальних чинників на інноваційний розвиток, а взаємопов'язані процеси соціалізації інноваційного і в цілому економічного розвитку та інноватизації соціальної сфери. У цьому контексті соціальні інновації, про які пише Ю. С. Дорофеева, є не тільки чинником інноваційного розвитку, а і одним з проявів інноватизації соціальної сфери життєдіяльності суспільства під впливом інноваційного економічного розвитку.

Розробка теоретичних засад соціально-інноваційної моделі розвитку національної економіки охоплює такі головні етапи:

- 1) аналіз взаємозв'язку і взаємообумовленості економічного і соціального аспектів у змісті інноваційного розвитку на категоріальному рівні;
- 2) обґрунтування змісту та напрямів соціалізації інноваційної діяльності;
- 3) з'ясування сутності та форм інноватизації соціального розвитку.

Здійснення цих етапів теоретичного аналізу соціальної орієнтованості та визначеності сучасного інноваційного процесу дозволить обґрунтувати головні теоретичні основи соціально-інноваційної моделі та шляхи її розбудови в Україні.

1 етап. Дослідження сутності, особливостей і напрямків трансформації інноваційної моделі економічного розвитку у соціально-інноваційну безпосередньо пов'язано з обґрунтуванням взаємозв'язку соціальної і економічної складових змісту економічних категорій. Суто економічна складова – це, по-перше, критеріальні ознаки, властиві економічним явищам і процесам незалежно від історичного етапу суспільного розвитку, це сутнісне ядро економічної категорії, основа її змістовної цілісності. По-друге, суто економічна складова змісту категорії включає похідні від критеріальних характеристики, які визначаються ними,

а також виступають об'єктом впливу соціальної складової. Якщо ядро суто економічної складової є відносно незмінним і виступає основою змістовної цілісності категорії, незалежно від історичного етапу розвитку економічного явища чи процесу, то похідні економічні характеристики можуть бути змінені в ході суспільного розвитку.

Соціальна складова змісту економічної категорії являє собою ті характеристики економічного явища чи процесу, які відображають специфіку їх соціально-економічної природи на конкретному етапі суспільної історії. Причому, саме соціальна складова є основою характеристики історизму категорії та перспектив її розвитку. На базі цього підходу розглянемо змістовний розвиток категорій «інновація», «інноваційний процес», «інноваційна діяльність».

Сутнісними (критеріальними) характеристиками інновації як економічної категорії є такі: а) *інноваційна ідея*, змістом якої є нові (суттєво удосконалені) підходи, моделі, трактування, методи, механізми, процеси; б) *інноваційний продукт* (інтелектуальний продукт – новація), що є втіленням інноваційної ідеї, отримав впровадження у суспільну практику з метою отримання певного суспільного ефекту.

В умовах сучасної ринкової економіки, оскільки інноваційна діяльність є функцією інноваційного підприємництва, впровадження інновації трактується як їх комерціалізація, а суспільний ефект інноваційної діяльності – як отримання прибутку: «Інновації – головний елемент забезпечення інтенсивного підвищення валових доходів та покращення результатів – чистого прибутку» [3, с. 5]. Такий підхід до визначення інновації, з одного боку, суттєво звужує, на наш погляд, розуміння її змісту як економічної

категорії. Завжди треба пам'ятати про змістовне ядро цього поняття: інноваційні ідея, яка втілюється у інтелектуальному продукті-новації, що впроваджується у господарську практику з метою отримання суспільного ефекту. З іншого боку, трактування впровадження інновації як її комерціалізації, а суспільного ефекту як доходу є, по суті, похідними економічними характеристиками інновації, які обумовлені її критеріальними ознаками і є формою їх прояву і конкретизації в умовах сучасного етапу розвитку економіки та суспільства в цілому.

Соціальна складова змісту економічної категорії відображає особливості суспільних відносин на певному історичному етапі. У контексті соціальної специфіки економіки знань, інновації, по-перше, є *соціально-економічним явищем*, оскільки, базуються не тільки на науково-технічних, економічних, а і на соціальних чинниках інноваційної діяльності та мають певні соціальні результати і наслідки. По-друге, впровадження інновації спирається на певний суспільний механізм визнання інтелектуального продукту-новації на базі оцінки суспільного ефекту інновації, що можна вважати процесом її соціалізації. З цієї токи зору комерціалізація інновацій як підприємницька форма їх впровадження – це процес їх суспільного визнання (соціалізації) через застосування ринкового механізму.

Отже, історичний розвиток змісту категорії інновації є процесом взаємозалежної трансформації його соціальної і суто економічної складових при збереженні критеріальних (сутнісних) економічних характеристик – змістовного ядра.

Взаємозв'язок суто економічної і соціальної складових змісту категорії інноваційного процесу та інноваційної діяльності розкрито в *табл. 1*.

Таблиця 1

Взаємозв'язок суто економічної і соціальної складових змісту економічних категорій «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність»

Складові змісту категорії	Інноваційний процес		Інноваційна діяльність	
	Характеристика	Визначення	Характеристика	Визначення
1	2	3	4	5
Змістовне ядро	Життєвий цикл інновацій (лінійна модель)	Період від зародження ідеї, розробки, створення, впровадження, поширення, використання інновацій, до її утилізації (занепаду). Послідовність цих процесів дістала назву інноваційного процесу [4, с. 27]	Здійснення інноваційного процесу	Інноваційна діяльність включає в себе всі види діяльності в рамках повного життєвого циклу інновацій [4, с. 44]
Сучасні характеристики, похідні від змістовного ядра	Нелінійні (інтеграційні) моделі	Тотальне уявлення про лінійність інноваційного процесу, що було правдивим в доінноваційну епоху, в даний час замінено іншим, в основі якого - уявлення про переважаючу нелінійність інноваційних процесів. Згідно з цією моделлю, інноваційна ідея (ідея нового продукту, ідея нового бізнесу) може виникати на будь-якому етапі інноваційного циклу, найбільш часто – як результат маркетингового аналізу [5, с. 32]	Функція та інструмент підприємництва	Інноваційна діяльність – це сукупність інноваційної праці і інноваційного підприємництва [4, с. 42]; «В умовах ринкової економіки здійснення інноваційної діяльності опосередковується комерційною доцільністю» [6, с. 35]; Інноваційна діяльність виступає особливим інструментом підприємництва [7, с. 55]

1	2	3	4	5
Соціальна складова	Співпраця учасників, основу якої складає соціальний капітал інновацій	Інноваційний процес – це творчість багатьох учасників і кожен з них має свій статус та виконує певну роль [8]	Інноваційна діяльність як соціально-економічний процес	Реальність суспільства і економіки знань можливі на індивідуальному рівні тільки в тому випадку, якщо на першому плані перебуває інноваційна діяльність [9, с. 27]

2 етап. Виходячи з взаємозв'язку і взаємозалежності розвитку соціальної та суто економічної складових змісту економічної категорії «інновація», можна визначити *соціалізацію інноваційного розвитку* в умовах економіки знань як *процес висування на перший план його соціальної складової, набуття нею провідної ролі як його фактора, умови та критерія оцінки результатів і перспектив.*

У сучасний період соціальна природа інноваційного розвитку має багато взаємопов'язаних проявів і напрямів реалізації, серед яких такі:

1) *соціалізація інноваційних знань* як їх визнання суспільством і перетворення на соціальне знання. У економічному аспекті соціалізація знань – це набуття і накопичення ними ознак суспільного блага. «...Знання стають культурним об'єктом у силу того, що вони передаються іншим індивідам, отримуються від них і знаходяться у сумісному володінні» [10, с. 20].

В умовах економіки знань знаннева складова інноваційного процесу набуває пріоритетного значення, отже і ефективна соціально-економічна організація знань стає однією з найважливіших умов інноваційного розвитку. У інституціональному аспекті соціально-економічна організація знань – це сукупність суспільних інститутів (економічних і соціальних; формальних і неформальних) як регуляторів руху знань, починаючи з їх продукування і завершуючи кінцевим споживанням (використанням); у процесному аспекті – процес відбору, визнання та оволодіння суспільством знаннями, процес соціалізації нових знань тобто їх перетворення у соціальні знання. Соціально-економічна організація знань забезпечує (або обмежує) визнання нових знань суспільством, тобто їх перетворення у соціальні знання, суспільне благо. Як пише Дж. Мокир, ймовірність поширення знань залежить від соціальної організації знань, від технологій зберігання і від того, хто контролює доступ до них [10, с. 21];

2) *провідна роль людського та соціального капіталів у забезпечення інноваційного розвитку економіки.* Соціальна організація знань сприяє їх перетворенню в інтелектуальні активи особистості, бізнесу, суспільства та їх капіталізації, тобто набуттю знаннями форми капіталу – вартості, що зростає. Оскільки відтворення людського капіталу здійснюється під впливом певних регуляторів (економічних, соціальних, державних, правових тощо), соціально-економічна організація знань є необхідним інституціональним середовищем відтворення людського капіталу. Соціалізація інноваційних знань базується на соціальному капіталі суспільства, окремих економічних агентів, людини, спирається на довіру учасників інноваційного процесу і мережі, що складають ядро його змісту. Це дає підстави для визначення *соціально-економічної організації знань складовою соціального капіталу суспільства.* Інноваційна діяльність, по-перше, спирається на соціальний капітал та може сприяти його накопиченню (чи втраті, за-

лежно від її стану), по-друге, реалізує соціальний капітал, виступаючи суспільним механізмом продукування та використання знанневих ресурсів соціально-інноваційного розвитку. Саме соціальний капітал інновацій визначає рівень та можливості подолання інноваційної дисфункції національної економіки, складає основу формування моделі соціально-інноваційного розвитку, а може і перешкоджати зазначеним процесам;

3) *соціальний вимір інноваційного розвитку.* Результати інноваційної діяльності мають не тільки техніко-технологічний та економічний вимір, а і соціальний, культурний, психологічний тощо. По-перше, інноваційна діяльність безпосередньо пов'язана з рівнем доходів в країні: з одного боку інноваційні можливості визначаються доходами, від рівня яких залежать як фінансування інноваційного розвитку, так і попит на інноваційні продукти. З іншого боку, інновації виступають чинником підвищення доходів їх виробників і споживачів, зростання суспільного добробуту у цілому. По-друге, узагальнюючим соціальним виміром інноваційного розвитку є людський розвиток. Якщо порівняти рейтинги країн світу за Глобальним інноваційним індексом і Індексом розвитку людського потенціалу (2013 р.), то можна зробити висновок, що інноваційні лідери належать за ІРАП до країн з дуже високим рівнем людського розвитку. Україна, інноваційний розвиток якої є середнім, за ІРАП є країною з високим рівнем людського розвитку. Треба підкреслити, що саме така складова національної інноваційної системи як освіта виступає визначальним чинником високої оцінки людського розвитку в Україні. Це підтверджує те, що за субіндексом результатів інноваційного розвитку, тобто досягнень у сфері знань, творчості, Україна займає 58 місце серед 142 країн [11;12].

3 етап. Формування соціально-інноваційної моделі національної економіки, з одного боку, обумовлює інноваційні процеси у соціальній сфері, а з іншого боку, спирається на соціальні інновації. П. Друкер підкреслює необхідність соціальних інновацій, що забезпечили б розвиток нової економіки: «Ще одна соціальна інновація, яка є і радикальнішою і складнішою щодо здійснення: це систематична відмова від напрямів соціальної політики, що себе віджили, і застарілих суспільних інститутів» [7, с. 404]. І. Топух основою економічного розвитку у сучасний період називає соціально орієнтовані інновації – результат творчої діяльності, що отримав широке застосування і послужив підставою для значущих соціальних змін, процес перетворення нововведень в соціокультурні норми і зразки, що забезпечує їх інституційне оформлення і закріплення у сфері духовної і матеріальної культури суспільства [13].

По-перше, соціально-економічному розвитку, який характеризується не тільки відновленням та зростанням його рівня, а і змінами та перетвореннями, притаманна інноваційна складова. «Інновація (інноваційна діяльність) розглядається як наполегливе прагнення до досягнення

певних змін навколишнього соціального середовища... Діяльність соціального суб'єкта в даному випадку носить творчо-перетворюючий характер» [14, с. 124] Теоретичну основу цього підходу до інноваційного етапу соціалізації складає концепція російського соціолога С. В. Полутіна, який у соціалізації молоді виокремлював етапи адаптації, інтеграції та інновації та підкреслював необхідність сполучення у політиці стратегій адаптаційно-інтеграційних і інноваційних [15]. Соціально-інноваційна модель повинна забезпечити здійснення не тільки техніко-технологічних, організаційних, економічних та ін. інновацій, а і соціальних інновацій, які будуть факторами розвитку економіки.

По-друге, важливим етапом соціалізації певного об'єкта, суб'єкта, процесу є інноваційний етап як кардинальна зміна соціального середовища його функціонування та розвитку.

По-третє, соціальне середовище інноваційної діяльності повинно бути сприятливим для інновацій. Отже, важливим напрямом формування соціально-інноваційної моделі є інноватизація соціального середовища інноваційної діяльності як процес здійснення соціальних інновацій.

ВИСНОВКИ

Соціально-інноваційна модель розвитку національної економіки забезпечує сполучення техніко-технологічних, економічних, соціальних умов і чинників інноваційної діяльності, їх оптимальне використання у інтеграційному інноваційному процесі та досягнення на цій основі позитивного синергетичного ефекту інновацій у різних сферах суспільства.

Перехід від інноваційної до соціально-інноваційної моделі є найважливішою умовою подолання інноваційної дисфункції економіки України, забезпечення економічного зростання. Головними теоретичними засадами цієї моделі є соціальна визначеність і спрямованість інноваційного процесу, соціальна орієнтованість його факторів і результатів, інноватизація як радикальна зміна соціального середовища інноваційної діяльності, взаємобумовленість соціально-економічного та інноваційного розвитку, провідна роль людського капіталу в забезпеченні соціально-економічного розвитку на інноваційній основі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Яцишина І. В. Науково-технічна діяльність в соціалізації / І. В. Яцишина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ntkonf.org/kand-ekonom-nauk-yaschishina-iv-naukovotehnichna-diyalnist-v-sotsializatsiyi/
2. Дорофеєва Ю. С. Активізація соціальних чинників інноваційного розвитку України : автореф. дис... канд. екон. наук / Ю. С. Дорофеєва. – Донецьк, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iep.donetsk.ua/news/contens/Dorofeeva.PDF>
3. Давила Т. Работающая инновация. Как управлять ею, измерить ее и извлекать выгоду / Тони Давила, Марк Дж. Эпштейн, Роберт Шелтон ; пер. с англ. под общей ред. Т. Ф. Коцицкой. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. – 205 с.
4. Никифоров А. Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія / А. Є. Никифоров. – Київ : КНЕУ, 2010. – 420 с.
5. Бубенко П. Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні? / П. Бубенко, В. Гусев // Економіка України. – 2009. – № 6. – С. 30 – 38.
6. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность : монография / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.

7. Друкер П. Бизнес и инновации / Питер Ф. Друкер / Пер. с англ. К. С. Головинского. – М. : ООО «И. Д. Вильямс», 2007. – 432 с.

8. Сена Н. В. Інноваційний механізм як фактор досягнення сталого розвитку сучасного українського суспільства / Н. В. Сена // Гуманітарний вісник ЗДІА. Філософія. – 2009. – Вип. 39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_15.pdf

9. Геєц В. М. Социально-экономическая трансформация при переходе к экономике знаний / В. М. Геєц // Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. Л. Г. Мельника – Сумы : ИТД «Университет. кн.», 2005. – С. 16 – 33.

10. Мокир Дж. Дары Афины. Исторические истоки «экономики знаний» / Джоэль Мокир / Пер. с англ. Н. Эдельмана. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2012. – 408 с.

11. The Global Innovation Index 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2013/article_0016.html

12. Human Development Report 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf

13. Топух І. П. Развитие предприятия на основе социально-ориентированных инноваций / І. П. Топух [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2013/Economics/10_129996.doc.htm

14. Букин В. П. Социализация молодежи в современном российском обществе: региональный аспект / В. П. Букин // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки. – 2009. – № 2. – С. 122 – 130.

15. Полутин С. В. Молодежь в системе социального воспроизводства (социологический анализ) / С. В. Полутин. – Саранск : Изд-во Морд. ун-та, 2000. – 217 с.

REFERENCES

- Bubenko, P., and Husiev, V. "Chomu halmuiutsia innovatsiini protsesy v Ukraini?" [Why hindered innovation processes in Ukraine?]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 6 (2009): 30-38.
- Bukin, V. P. "Sotsializatsiia molodezhi v sovremennom rossiyskom obshchestve: regionalny aspekt" [Socialization of youth in contemporary Russian society: a regional perspective]. *Izvestiia vysshikh uchebnykh zavedeniy. Povolzhskiy region. Gumanitarnye nauki*, no. 2 (2009): 122-130.
- Davila, T., Epshteyn, M. Dzh., and Shelton, R. *Rabotaiushchaia innovatsiia. Kak upravliat eiu, izmerit ee i izvlekat vygodu* [Innovations work. How to manage it, measure it and benefit]. Dnepropetrovsk: Balans Biznes Buks, 2007.
- Druker, P. *Biznes i innovatsii* [Business and innovation]. Moscow: Vilams, 2007.
- Dorofeeva, Yu. S. "Aktivizatsiia sotsialnykh chynnykiv innovatsiinoho rozvytku Ukrainy" [Activating social factors of innovation development of Ukraine]. <http://iep.donetsk.ua/news/contens/Dorofeeva.PDF>
- Geets, V. M. "Sotsialno-ekonomicheskaiia transformatsiia pri perekhode k ekonomike znaniy" [Socio-economic transformation in the transition to a knowledge economy]. In *Sotsialno-ekonomicheskie problemy informatsionnogo obshchestva*, 16-33. Sumy: Universitetskaia kniga, 2005.
- "Human Development Report 2013" http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf
- Kokurin, D. I. *Innovatsionnaia deiatel'nost* [Innovative activity]. Moscow: Ekzamen, 2001.
- Mokir, Dzh. Dary Afiny. *Istoricheskie istoki «ekonomiki znaniy»* [Gifts of Athena. Historical origins of "knowledge economy"]. Moscow: Institut Gaydara, 2012.
- Nykyforov, A. Ie. *Innovatsiina diialnist: teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia* [Innovative activity: theory and practice of public administration]. Kyiv: KNEU, 2010.

Polutin, S. V. *Molodezh v sisteme sotsialnogo vosproizvodstva (sotsiologicheskii analiz)* [Young people in the system of social reproduction (sociological analysis)]. Saransk: Mordovskiy universitet, 2000.

Sepa, N. V. "Innovatsiyniy mekhanizm yak faktor dosiahnennia staloho rozvytku suchasnoho ukrainskoho suspilstva" [An innovative mechanism as a factor in sustainable development of modern Ukrainian society]. http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_15.pdf

Topukh, I. P. "Rozvytok pidpriemstva na osnovi sotsialno-orientovanykh innovatsii" [Development on the basis of socially-

oriented innovations]. http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2013/Economics/10_129996.doc.html

"The Global Innovation Index 2013" http://www.wipo.int/pressroom/ru/articles/2013/article_0016.html

Yashchyshyna, I. V. "Naukovo-tehnichna diialnist v sotsializatsii" [Scientific and technological activities in socialization]. nt-konf.org/kand-ekonom-nauk-yaschishina-iv-naukovo-tehnichna-diyalnist-v-sotsializatsiyi/

УДК 658.8:341.1

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БЕНЧМАРКІНГУ ТА ЙОГО РОЛЬ У ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© 2014 ШЕВЧЕНКО О. М., БРАТУСЬ Ю. М.

УДК 658.8:341.1

Шевченко О. М., Братусь Ю. М. Економічна сутність бенчмаркінгу та його роль у інноваційному розвитку підприємства

Метою статті є дослідження теоретичних поглядів економічної природи бенчмаркінгу та обґрунтування його ролі в інноваційному розвитку підприємства. У цьому контексті детально проаналізовано наукові погляди дослідників з приводу сутності бенчмаркінгу. На основі узагальнення існуючих визначень стосовно економічної природи бенчмаркінгу уточнено зміст цієї категорії. У результаті дослідження сутності, ключових елементів бенчмаркінгу обґрунтовано його роль в інноваційному розвитку підприємства, яка проявляється у розробці і впровадженні інноваційних ідей; збільшенні продуктивності і ефективності бізнес-процесів; покращенні якості продукції; удосконаленні в процесі індикативного вимірювання діяльності підприємства; стимулюванні працівників до досягнення нових стандартів і прагнення до нового розвитку; підвищенні рівня конкурентоспроможності підприємства. Перспективами подальших наукових досліджень у даному напрямі є визначення видів бенчмаркінгу, особливостей технології їх проведення.

Ключові слова: маркетингові дослідження, бенчмаркінг, конкурентоспроможність, інновації, інноваційний розвиток

Табл.: 1. **Бібл.:** 19.

Шевченко Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра економічної теорії та регіональної економіки, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка (пр. Першотравневий, 24, Полтава, 36011, Україна)

E-mail: sheffchenko71@mail.ru

Братусь Юлія Миколаївна – студент, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка (пр. Першотравневий, 24, Полтава, 36011, Україна)

E-mail: zipro08@rambler.ru

УДК 658.8:341.1

Шевченко Е. Н., Братусь Ю. Н. Экономическая сущность бенчмаркинга и его роль в инновационном развитии предприятия

Целью статьи является исследование теоретических взглядов на экономическую природу бенчмаркинга и обоснование его роли в инновационном развитии предприятия. В этом контексте подробно проанализированы научные взгляды исследователей по поводу сущности бенчмаркинга. На основе обобщения существующих определений относительно экономической природы бенчмаркинга уточнено содержание этой категории. В результате исследования сущности, ключевых элементов бенчмаркинга обоснована его роль в инновационном развитии предприятия, которая проявляется в разработке и внедрении инновационных идей; увеличении производительности и эффективности бизнес-процессов; улучшении качества продукции; совершенствовании в процессе индикативного измерения деятельности предприятия; стимулировании работников к достижению новых стандартов и стремлению к новому развитию; повышению уровня конкурентоспособности предприятия. Перспективами дальнейших научных исследований в данном направлении является определение видов бенчмаркинга, особенностей технологии их проведения.

Ключевые слова: маркетинговые исследования, бенчмаркинг, конкурентоспособность, инновации, инновационное развитие.

Табл.: 1. **Библ.:** 19.

Шевченко Елена Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра экономической теории и региональной экономики, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка (пр. Первомайский, 24, Полтава, 36011, Украина)

E-mail: sheffchenko71@mail.ru

Братусь Юлия Николаевна – студентка, Полтавский национальный технический университет им. Ю. Кондратюка (пр. Первомайский, 24, Полтава, 36011, Украина)

E-mail: zipro08@rambler.ru

UDC 658.8:341.1

Shevchenko Olena M., Bratus Yuliia M. Economic Essence of Benchmarking and its Role in Innovation Development of the Enterprise

The goal of the article is the study of theoretical views on economic nature of benchmarking and justification of its role in innovation development of the enterprise. The article analyses, in this context, scientific views of researchers with respect to the essence of benchmarking. Based on generalisation of the existing definitions of economic nature of benchmarking, the article specifies essence of this category. In the result of the study of the essence and key elements of benchmarking, the article justifies its role in innovation development of the enterprise, which manifests itself in development and introduction of innovation ideas, growth of productivity and efficiency of business processes, improvement of product quality, improvement of enterprise activity in the process of indicative measurement, stimulation of employees to achieve new standards and aim at new development, and increase of the level of enterprise competitiveness. The prospect of further scientific studies in this direction is identification of benchmarking types and specific features of the technology of its conduct.

Key words: marketing studies, benchmarking, competitiveness, innovations, innovation development.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 19.

Shevchenko Olena M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economic Theory and the regional economy, Poltava National Technical University named after Yu. Kondratyuk (pr. Pershotravnevyy, 24, Poltava, 36011, Ukraine)

E-mail: sheffchenko71@mail.ru

Bratus Yuliia M. – Student, Poltava National Technical University named after Yu. Kondratyuk (pr. Pershotravnevyy, 24, Poltava, 36011, Ukraine)

E-mail: zipro08@rambler.ru